

Рецензия

от доц. д-р Мария Енчева Мутафова, преподавател в Югозападен университет „Неофит Рилски“ – Благоевград, Философски факултет, Катедра Психология

За дисертационен труд на тема: “Агресивно поведение и самоуважение при ученици от 8 до 15 години“ на Василики Апостолос Касиора, докторант от редовна форма на обучение към катедра „Психология“ на Философски факултет към ЮЗУ „Неофит Рилски“, гр. Благоевград.

Представена е дисертация с актуалност и практическа значимост. Обемът на дисертационния труд е 146 страници. Съдържа: увод, 4 глави, заключение, приноси, литература и приложения. Включени са 80 таблици и 80 графики. Библиографията включва 144 заглавия на кирилица и латиница.

Теоретични постановки и данни от психологични изследвания на видни автори са представени в първа глава.

Глава втора съдържа изследователски дизайн на проведено психологично изследване.

Цел на изследването е да се установи връзката между агресивното поведение на учениците от 8 до 15 години и самоуважението им. Изследователските задачи са да се реализират:

1. Анализ на различни форми и видове проблемно поведение на учениците.
2. Проучване на експертните мнения на учителите, относно използваните форми за влияние върху агресивността в училище и самоуважението на учениците.
3. Фокусиране върху самоуважението на учениците и техните личностни ценности относно академичната им активност.

4. Разработване на положителни практики, подпомагащи ограничаването на агресията в училищна среда.
5. Проучване и предлагане на начини за предотвратяване на агресивното поведение на учениците.

Организацията на научното изследване съдържа факти за по-пълното изучаване на изследваните психични феномени:

Реализацията на психологичното изследване е чрез използването на метода на анкетата и психологични въпросници, които са одобрени от Министерството на образованието и религиозните въпроси (№ 127331 / D1 / 01-08-2016 & F15 / 1093/165053 / D1-5 / 10/2016). Интервютата с учители са направени извън работния им график в спокойна и приятна обстановка, отговорите им са основна предпоставка за осъществяване на изследването. За по-пълното изучаване на изследваните психични феномени се прилага подхода на множественост на методите (Brannen, 1992). Той включва използването на два или повече метода за събиране на информация и помага да се даде пълна картина на изследователския проблем (Cohen & Mannion, 1980). Посещенията в училищата са направени след комуникация и разрешение от училищния директор за организиране на конкретните срещи с изследваните лица. Началото на процедурата се поставя през септември 2016 г. и приключва през юни 2017 година. Изборът на училища и специфични класове е направен на случаен принцип. Родителите са уведомени за провеждане на изследването, защото този проблем е актуален и значим за техните деца. Общите изследователски въпроси са следните:

1. Каква е връзката между агресивното поведение на гръцките ученици и тяхното самоуважение?
2. Как личностните и възрастови измерения на самоуважението влияят върху възможността за развитие на агресивност?
3. Каква е ролята на учител за проявите на агресия и насилие в училище?
(Интервюта допълват информацията.)

Първият въпрос е анализиран чрез отговори на изследваните лица на два подвъпроса:

1а) Гръцките ученици с нормално самоуважение държат ли се агресивно (гняв, насилие, враждебност и т.н.)?

1б) Каква е връзката на нивата на самоуважение с четирите фактора на агресивността?

Представени са основна хипотеза и 7 хипотези на изследването, основаващи се на научна теза.

Изследването е реализирано в района на Тесалия, Централна Гърция. Причините за избора на района на Тесалия са следните:

1. Това е селскостопански регион. През последните 10 години много имигранти идват за работа и пребивават със семействата си. Това води до някои проблеми, все повече училища се характеризират с мултикултурна среда.

2. Лариса, столицата на Тесалия, е един от най-големите региони в Гърция (приблизително на 5-то място в страната).

3. Тази област е типична извадка от региона, която съчетава характеристиките на гръцката околна среда (села, градове, планини).

4. Лариса има подготвен относително постоянен брой училищен персонал.

5. Регионът на Лариса включва град Лариса, Фарсала, Агиокампос, Коилада и околните големи села и градове.

6. В района на Трикала има училища от района на Оксиния.

7. Броят на училищата е 15.

Използваните в дисертацията психологични въпросници, адаптирани за гръцки ученици са:

Въпросник за диагностика на самоуважението на Розенберг (RSEI);

Въпросник за диагностика на агресивно поведение на Бъс- Пери.

Използваните в дисертацията методи за събиране на данни са както експертна оценка от учителите, като валидността на този метод на изследване е по данни на известен автор (Creswell, 2002), така и полуструктурирано интервю с учители, което е във формата на разказване на истории с отворени въпроси. Експертната оценка на учителите- активни, работещи учители се използва относно реални агресивни събития в реална училищна среда.

Интервютата са важна част от изследването. Мненията на учителите относно осъзнаването на обективната необходимост от превенция на агресивността в училище и способността им за осигуряване на педагогическа помощ за преодоляване на агресията като явление в училище се изследват чрез анализ на отговорите им на отворени въпроси за собствените им мнения за ролята на училището, за ролята на семейството и за собствената им роля относно агресивното поведение на учениците.

Методите за обработка на получените данни са:

Данните се обработват със статистическата програма SPSS- 19.

Изследваните ученици са:

Таблица 1. Обхват на извадката изследвани лица по възраст и пол

Възраст	Пол/ момчета	Пол/ момичета	Общо
8-12 години	112	101	213
13-15 години	55	52	107

По време на процеса на изследване, социалният и образователен статус, на бащата и майката за учениците, е устойчив, не се отчитат настъпили промени. Образователният статус е приоритетно "средно образование" и затова не се включва в изследването като самостоятелна променлива.

Изследвани са 64 активни, работещи учители.

Трета глава съдържа коректен анализ на резултатите от изследването- онагледен таблично и графично.

Доказват се хипотезите на изследването. Статистическата значимост на резултатите доказва и тяхната валидност. Обобщението на резултатите включва заключения, които са базирани на получените данни за двете групи изследвани лица: на 8-12 години и 13-15 години. Доказва се, че между самоуважението и агресивните активности на изследваните лица, има пряка зависимост. За цялата извадка се установява, че нивото на самоуважение влияе върху агресивното поведение. Ниското самоуважение води до слабо изразена агресивност. Това се отнася до всички изследвани нейни форми: гняв, враждебност, физическа и вербална агресия. Средното и високо ниво на самоуважение стимулират агресивността в поведението. За целия възрастов диапазон 8-15 години, който обхваща периода на пубертета, агресивността е възрастова характеристика. Тя е присъща както за изследваните лица от мъжки пол, така и за тези от женски пол. Конкретно, на базата на доказаните хипотези, могат да се направят следните обобщения:

1. Доказва се, че самоуважението и агресията в поведението при учениците на възраст 8 -15 години са свързани.
2. При учениците на възраст 8-12 години самоуважението е в границите на ниско и средно равнище. Нивото не се влияе от пола на изследваните лица.
3. Гневната и враждебна агресия при учениците на възраст 8 и 12 години не се влияят от фактора пол. Гневната агресия е свързана със самоуважението, докато враждебната агресия не зависи от него.
4. Изследваните лица на възраст 13-15 години показват ниско ниво на самоуважение. Това се отнася за изследваните лица и от двата пола.
5. Обобщено за цялата изследвана група от ученици на възраст 13-15 години се установява наличие на високо равнище на агресивност във всички форми.
6. Повишаването на самоуважението е свързано с агресивната активност на цялата изследвана група от ученици. Тя се увеличава както при момчетата, така и при момичетата.
7. Разликите по пол на цялата изследвана група от ученици показват статистическа незначимост, поради което както високата им агресия, така и различните им нива на самоуважение се приемат като възрастова особеност. Като такава се определя и значимостта на нарастващата им агресия в зависимост от нивото им на самоуважение.

В четвърта глава е представен оригинален подход към превенцията на агресивното поведение на учениците.

Заключението е в контекста на резултатите от изследването. В контекста на реалната училищна среда е необходима системна превантивна работа по посока на агресивните форми на поведение, които са част от нея. Агресивността е част от живота и функционирането на училището, на взаимоотношенията в него, както и санкциите които се прилагат спрямо носителите и. Това изследване доказва, че проявите на гневна, враждебна, физическа и вербална агресия са повлияни от равнището на самоуважение в изследваните лица и нереалистична увереност или неувереност в собствената им ефективност. Агресивността в поведението е характеристика както при момчетата, така и при момичетата. За възрастта 8-15 години тя е част от личностно- социалното им развитие и не се различава по пол. Развитието на самоуважението успешно може да се използва в този процес.

Формулирани са приноси моменти:

1. Научното изследване обогатява разбирането за значението на личностните фактори в проявите на агресивност при учениците от отделна област в Република Гърция.
2. Установена е значителната роля на самоуважението за проявите на агресивност в поведението на младите хора.
3. Доказано е, че агресивността и ниското и средно равнище на самоуважение са свързани с възрастта, а не с пола.
4. Като възрастова особеност формите на агресия са обременени от мъжкия и женски модел на поведение, независимо, че разликата е статистически незначителна.
5. Резултатите от изследването са базис за разработване на превантивни дейности за ограничаване на негативните ефекти от агресивната активност в изследвания период.

Дисертационният труд е с практическа насоченост. Авторефератът отразява съдържанието му. Създадени са необходимите публикации.

В дисертацията се наблюдава липса на плагиатство.

Подкрепям дисертационния труд, с оглед на безспорните му достойнства и в заключение, предлагам на уважаемото Научно жури, докторантът от редовна форма на обучение на английски език Василики Апостолос Касиора да придобие образователната и научна степен „Доктор“ в Област на Висшето образование: 3. Социални, стопански и правни науки, в Професионално направление: 3.2 Психология, в Научна специалност: Педагогическа и възрастова психология.

Дата: 13.08.2018 г.

Подпис:.....

(Доц. д-р Мария Мутафова)